

Nyelvújítás visszafelé?

Neves professzor szerzőm, amikor azt javasoltam, hogy kéziratában a különböző angol szavak helyett valami jó magyart kellene találni, a következőképpen válaszolt: „*ezt civilizált nyelveken így írják.*” Kinevetnék a szakmabeliek, ha az elfogadott nemzetközi (értsd: angol) helyett nem is igazán jó magyar fordítást használna.

Érettségi találkozón egykori padtársam (ma egyetemi tanár, a tudomány doktora) kijelentette: magyarul nem érdemes publikálni, magyar nyelven könyvet kiadni kidobott pénz.

Ez csak két gyöngyszem azokból a véleményekből, amelyekkel szerkesztői munkám során „megörvendeztetek”. Elgondolkodtam, mi lenne, ha megfogadnánk az „okos emberek” szavát és nem adnánk ki többé tudományos könyvet magyarul. Első pillantásra ez nagyon racionálisnak tűnik: több pénz marad angol nyelvű kiadásra, az pedig nagyon jó, mert növeli az illető szerző nemzetközi ismertségét. No de gondoljuk csak tovább! Ha nem ír senki magyarul, nem is kényszerül rá, hogy **meg tudja fogalmazni a mondanivalóját magyarul.** (Még annyira sem, mint most.) Ha egy tudomány művelője nem tudja anyanyelvükön megfogalmazni azt, amivel foglalkoznak, nyilván tanítani sem tudják azon a nyelven. (Főleg, mivel könyvek sincsenek hozzá!)

Ez nem nagy baj, sőt, előny. Nyitva áll a nemzetközi érvényesülés lehetősége minden új diplomásnak – mondják sokan.

Persze, de mi lesz azokkal, akik valamilyen okból mégiscsak itt akarnak dolgozni, írni, tanítani? Ha nem frissítjük állandóan a nyelvünket, nem is lesz alkalmas a tudományos ismeretek átadására. Egy idő után kialakulhat egy furcsa helyzet: mondjuk egy orvosprofesszor (de mondhatnánk bármilyen más tudományt

is) ragyogóan tudna beszélgetni esetleg szépirodalomról vagy családi körben a napi témákról, általában köznapi dolgokról, de az egyetemi előadóteremben már csak angolul tartaná előadásait és angolul írná könyveit. Fokozatosan kialakulna egy kétnyelvű embercsoport – éppen a magasabban képzettek, a szakemberek, tudósok, egyetemi oktatók. Más nyelven érintkeznének úgy általában és máson a szakmájukban.

Mondhatjuk, hogy ez csak spekuláció, de **volt már** ilyen. Emlekezzünk csak a nyelvújítás előtti Magyarországra! A hajdani leírások megörökítették, hogy az „úr és az intelligencia” (ma értelmiségnek mondanánk) magyarul csak a kocsissal, cseléddel, fogadóssal, miegymással beszélt. „Komoly” dolgot latinul vagy németül – kinek hogy adta a tudománya. A nyelvújítás mozgalma egyébként nem magyar találmány, más – nálunk nagyobb vagy kisebb – nemzetek is végigcsinálták. Hogy manapság divatos szóval éljek: akkoriban nagyon „európai dolog” volt.

Megkockáztatom a feltételezést: ha az egyetemi oktatást, a tudományos könyvkiadást, általában a tudás átadását teljesen átállítjuk idegen nyelvre, kettészakad az ország. Egy valamilyen szinten magyarul beszélő köznépre és egy képzett, iskolázott, de nem magyarul beszélő elitre. Ezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy „visszafelődünk” a nyelvújítás előtti állapotba. Csak sokkal gyorsabban. Mivel a tudomány ma sokkal gyorsabban fejlődik, ez a nyelvi kettészakadás valószínűleg gyorsabb lenne, mint amilyen a nyelv korszerűsítése volt. A nyelvújításhoz kétszáz év kellett, a visszaúthoz – ... nem, ne találgassunk! Rémlátomásnak ennyi is elég.